

FREE ASSOCIATION KALAALLIT NUNAANNI ATUUTILISSAPPAT IMAANNAANGITSUNIK AALAJANGIGASSAQASSAAQ

Apriliip 28-anni 2023-mi Kalaallit Nunaanni inatsit tunngaviususaaq pillugu siunnersuummi 'Free Association' toqqaannartumik eqqaaneqanngilaq. §44-mulli oqaaseqaatini tamakkiisumik oqartussaasutsimik tunniussinissaq nunani tamalaaniinnaangitsoq aammali naalagaaffinni allani periarfissaa-lerpoq, assersuutigalugu 'Free Association'-imut tunngavissap iluani. §46-milu sillimaniarnermut illersornissamullu politikki pillugu suleqatigiinnisamat periarfissat – aporfissattaarli – allaatigineqarput.

Suli erseqqinngilaq tunngaviusumik inatsisissaq pillugu siunnersuut qanoq kinguneqassanersoq; tamanna Inatsisartut 2023-mi ukiakkut ataatsimiinneranni oqallisigineqassaaq. Inatsisilli tunngaviususap taasisitsinermi qinerneqarnissaa ilimanaateqarnerungaatsialissaq Kalaallit Nunaata namminersuissup Danmarkimut nunanulluunniit allanut suut isumaqatigiissutigisinnaanera taasisunut erseqqippat. Isumaqatigiissutit aningaasaqarnermut, illersornissamut, kalaallit nunani allani pisinnaatitaaffiinut imaluunniit Kalaallit Nunaanni atugarissaarnermi sullissinermut tapiissutinut tunngassuteqarsinnaapput. Tamakkua

INNERSUUSSUTIT

- Nunat arlallit Free Associationimik tunngavillit misilittagaat aallaavigalugit Kalaallit Nunaanni inatsisitigut, politikikkut aningaasatigullu periarfissat qaangerniagassallu assigiinngisitaarnerusunik pullaveqarluni oqallisigineqartariaqarput.
- Kalaallit Nunaanni innuttaasut politikerillu eqqarsaatigilluartariaqarpaat Free Association tunngavigalugu isumaqatigiissut sunik ilaqassanersoq inuiattut namminersortutut naligiiffiusutullu misigisinnaaq-qullutik tamatumalu saniatigut naalagaaffimmi innuttaasut avataaniitullu pillugit suliarineqartusanik pisariaqarneranut naapertuuttumik allat suleqatigalugit kvitsisinnaaqqullutik.
- Kalaallit Nunaat Danmarkilu naligiissutut isigineqarneruleqqullugit Danmarkimi politikerit suliniuteqataasinnaapput Free Association pillugu immikkoortullu suut Danmarkimit akuersaarneqarsinnaanerat pillugu sanarfineqarsinnaasumik oqallisegataanermikkut.

isumaqatigiissutiginiarneqartinnagit Kalaallit Nunaanni politikerit arlalinnik imaannaangitsunik aalajangigassaqarput.

FREE ASSOCIATION NUNASIARTAARNERMI PERIUSISSATUT

1960-imi Naalagaaffiit Peqatigiit ataatsimeersuarneranni nunasiaataajunnaarsaanissamat periarfissat pingasut taaneqarput:

- Naalagaaffittut namminersuissutut pituttorsimangissuseq
- Naalagaaffimmut allamat ilanngunneq
- Naalagaaffimmut allamat Free Association tunngavigalugu isumaqatigiissuteqarneq.

Kalaallit Nunaat 1953-imi danskit tunngaviumik inatsisitaavannut ilanngutitinneqarmat Free Association atugaalereerpoq nunasiaataajunnaarsaanermilu periutsit akuerineqarsimalluni, tuluit nunasiaatigisimasaat Free Association tunngavigalugu isumaqatigiissuteqarsimammata. Nunat taakku isumaqatigiissummik tamatumunnga atuukkunnaarsitsillutik maanna naalagaaffittut namminersortutut pituttorsimangissuuppit. Siornatigut nunasiaataasimasut tallimat ullumikkut Free Association tunngavigalugu isumaqatigiissuteqarput, isumaqatigiissutaallu tamarmik immikkut nunasiaataasimasup nunasiaatiliusimasullu piumasaqataannut pisariaqartitaannullu naleqqussagaapput. Aamma Gibraltar Puerto Ricolu suli nunasiaataapajaartuusut Free Associationimik oqallisiginippit.

Free Association Kalaallit Nunaanni 1990-ikkunnili oqallisaasoq

Free Association Kalaallit Nunaanni 1990-ikkunnili oqallisaalerpoq. Kalaallit Nunaanni pisortat aallartitaat Cookip Qeqertaanut, Free Association tunngavigalugu New Zealandimut isumaqatigiissuteqartunut, isumasarsioriarlorlutik tikeraarput. 2000-ikkullu aallartinneranni Namminersorneq pillugu Isumalioqatigiissitat Namminersorerullutik Oqartussanut taartaasinnaasunik misissuimmata Free Association Kalaallit Nunaanniit kissaatigineqarnerpaavoq. Danmarkip Kalaallillu Nunaata akornanni Free Associationeqarnissamik kalaallit kissaataat namminersulernissaq pillugu isumaqatigiinniartoqarnerani unikaallatsinneqarput danskit tunngaviumik inatsisaanni taamatut isumaqatigiissuteqartoqarsinnaangimmat. Danskit paasinnittaasiat naapertorlugu Free Association naalagaaffiit namminersortut marluk akornanni isumaqatigiinniutigineqartussaavoq taamaattumillu Kalaallit Nunaat namminersuleqqaartariaqarluni. Aamma tamanna kalaallit isumaliutigisaannut tunngaviuvoq. Taamanimiilli kalaallit politikerii arlalilit Free Association eqqartorlugulu

allaatigisalerpaat – danskit politikerii akerleralugit aamma Inatsisartuni Kalaallillu Nunaanni qineqqusaarnnut ilagitillugu. Oqallinnermi pingaarnersaasimavoq Free Association isigineqartoq Kalaallit Nunaata naligisatut akuerisaasinnaalernissaanut iluaqutissatut.

Free Associationimut siunertat imminnut assortuuttut

1953-imi Danmarkimut ilanngutitinneqarnermiilli kalaallit Danmarkimi innuttaasunngorput. Free Association pillugu kalaallit piumasaqataannut tunngaviusut ilagaat matoqqasumik, tuaviuussamik amigartunillu paasissutissartalimmik suliarineqarnera Kalaallit Nunaat 1953-imi danskit tunngaviumik inatsisaannut ilanngutitinneqarmat. Sivikitsumik piffissaliilluni Landsrådi kisiat isumasiorneqarpoq, Free Associationillu periarfissaanera saqqummiunneqanngisaannarpoq. Kalaallit taasisitsinikkut aperineqarnatik Danmarkimut ilanngutitinneqarnerminni Danmarkimi innuttaasunngortinneqarput. Taamaattumik kalaallit Free Associationeqalernerimikkut Danmarkimi innuttaasuujunnaassanersut aatsaat qanittukkut oqallisigineqalermat naapertuutinnagitsutut issinnaavoq.

Tamatumunnga ilagitillugu Free Associationip kalaallit Danmarkimi ilaatigut ilinniarfinnik peqqissaavinnillu atuisinnaatitaanissaannut qanoq qulakkeerutaanissaa pillugu imminnut assortuuttunik isumassarsiaqartoqarsimavoq. Free Association Danmarkimi innuttaasuunissamat taamalu suliffeqarfinnik atuisinnaanissamat qulakkeerutaassava, imaluunniit Free Association kalaallit innuttaasuunngitsutut immikkut atuisinnaatitaanissaannut qulakkeerutaassava?

Tamatumunnga assingusumik Free Association Kalaallit Nunaannik atugarissaartitsinermi allatullu Kalaallit Nunaannut ikiorsiissuteqarnermi Danmarkimi naalagaaffiup suliaanik annikillisaatissatut ilaannikkut eqqartorneqartarsimavoq. Pisuni allani Free Association taakkuninngarpiaq pitsaanagerusumik ikiorsiissuteqarnissamat qulakkeerutissatut allaatigineqarsimavoq.

Aamma Free Association Kalaallit Nunaat ikiorsiisutininik aalajangersimasunik pisisinnaatitaatillugulu akiliisinnaatitaatinnissaanut aqqutissatut saqqummiunneqartarsimavoq. Saqqummiussinerni allani periutsimut tamatumunnga siunertaritinneqarpoq pisortatigoortumik namminiilivinnerup kingorna Danmarkimi naalagaaffiup ikiorsiissutitut tapiissuteqartarnissaanik qulakkeerinissaq.

Tamakkiisumik takorloorneqartoq tassaavoq Kalaallit Nunaata Free Associationeqalernikkut nunat tamalaat akornanni isumaqatigiinniarnerni peqatigiiffinnilu ukunani Kalaallit Nunaannut pingaarnersaasuni nammineerluni peqataasinnaalernissaa: Naalagaaffinni

Peqatigiinni, Issittumi Siunnersuisoqatigiinni, OL-imi imaanilu pisuussutit pillugit ingerlatsivinni assigiinngitsuni.

Naalagaaffimmulli tunngatillugu pingaarnersaasut, illersornissamik sillimaniarnermillu suliaqarfiit, eqqarsaatigalugit nalunaarutigineqartartut aamma imminnut naapertuutinngillat. Nalunaarutit ilaanni sillimaniarnermik illersornissamillu politikkit suliaqarfittut Free Association tunngavigalugu oqartussaassutsimik avitseqatigiiffiusussatut erseqqissarneqarput. Ilaannit Free Associationimik atuutilersitsinisamut siunertaasutut isigineqarpoq suliaqarfiit mianerisassat taakkorpiaat tamakkiisumik oqartussaaffigilernissaat. Isumalioqatigiissitat tunngaviumik inatsisissaq pillugu siunnersuutaanni Free Association tunngavigalugu isumaqatigiissuteqarnermut ilagitillugu pingaartumik illersornissamik sillimaniarnermillu suliaqarfimmi oqartussaassutsip qanoq aamma qanoq annertutigisumik piumasaqaatillu suut tunngavigalugit agguarneqarluniluunniit suliakkiunneqarsinnaanersoq erseqqilluinnartumik allaatigineqarpoq.

Suleqatigisinnaasat

Aallaqqaammut Free Association kalaallinit tamatumingna tapersersuisunit Kalaallit Nunaata Danmarkillu nammaqatigiillutik attaveqatigiilluarnissaannik qulakkeerinissamut aqqutissatut allaatigineqartarpoq. Kingullertigullu periuseq Kalaallit Nunaata allanik suleqatissarsinissamut periarfissaatut erseqqissarneqartarpoq, USA, Canada, Islandi Norgelu eqqaaneqartarlutik.

Danmarkimulli siullertut isumaqatigiinniuteqaraanni naleqqunnerpaassaaq. Ukiunili 20-ni Danmarkimi oqartussaasut Free Association tunngavigalugu

isumaqatigiissuteqarnissamut periarfissat Kalaallit Nunaannut oqallisigerusussimangilaat, eqqortinneqarsinnaangitsutut isigineqartarsimammat. Kalaallit Nunaat kunneqarfimmut atajunnaarpat naalagaaf-

KALAALLIT NUNAANNI TUNNGAVIUSUMIK INATSISISSATUT SIUNNERSUUTIT

(Inatsit Tunngaviususaaq pillugu isumalioqatigiissitat oqaaseqaataannit tigulaakkat)

§44-mut, imm. 2 ...

Naalakkersuisut aalajangiinernut Kalaallit Nunaannut inuiannullu kalaallinut suliaqarfinni piginnaatitaanerit tunniunneqarfiini sunniisussanut sunniuteqarnissamut sulii periarfissaqartinnagit, piginnaatitaanerit naalagaaffimmut allamut imaluunniit naalagaaffit akornanni kattuffimmut tunniunneqanngisaannassapput.

§46-mut, imm. 3

Kalaallit Nunaata nammieertuunera illersornissaalu, Kalaallit Nunaata nunamut akisussaaffeqarnikkut innarligassaangissusaanut innarliinngitsumik aammalu inuiaqatigiinni oqartussaaqatigiinneq attatiinnarlugu, innuttaasullu toqqissisimasumik pingaarutilimmik inuunermikkut ingerlasinnaalersillugit, qulakkeerneqassaaq.

§46-imut, imm. 4 ...

Sillimaniarnermut illersornissamullu suliaqarfimmi naalagaaffinnik allanik aamma/imaluunniit naalagaaffit akornanni kattuffinnik suleqateqarnermi, Kalaallit Nunaanni innuttaasut innarligaanngisaannassapput, aammalu piginnaatitaaffinnik suliakkiisimaneq tamatigut tunuarnineqarsinnaassaaq. Naalakkersuisut Kalaallit Nunaata illersornissaanut sillimaniarneranullu tunngatillugu aalajangiinerni peqataanissamut tamatigut periarfissaqassapput.

Inatsit Tunngaviususaaq pillugu isumalioqatigiissitani siulittaasoq Ineqi Kielsen, Naalakkersuisuni siulittaasoq Múte B. Egede Inatsisartunilu siulittaasoq Kim Kielsen oqalugiarpuit aprilimi Kalaallit Nunaanni inatsit tunngaviususaaq pillugu siunnersuut saqqummiunneqarmat. Assiliisoq Merete Lindstrøm, Sermitsiaq.AG

fimmit ataatsimoortumik tapiissuteqartarnerit ingerlatiinnarneqarnissaat Danmarkimi statsministeriusimasunit periarfissatut isigineqanngilaq. Isiginnittaaseq tamanna ukiuni kingullerni atuukkunnaamisimavoq, Danmarkimimi maanna statsministeriusup ataatsimoortumik tapiissutit siunissami qanoq pineqarnissaat oqaaseqarfigumasimanngilaa kalaallit namminersulivinnissaannut Free Associationillu atuutilersinnaaneranut atatillugu.

Sillimaniarnermut politikki sillimaniarnermilu soqutigisaqarfiit siunissami isumaqatigiinniarnerni Kalaallit Nunaannut naleqangaarsinnaapput. Kalaallit Nunaata inissisimaffia naalagaaffinnullu pissaanilinnut attaveqarnerit allanngornerat pissutigalugit USA Kalaallit Nunaannik soqutiginnilluaqqilerpoq. Aamma NATO Danmarkilu toqqaannanngikkaluamik soqutiginnippat. Imaassinnaavoq Kalaallit Nunaata Danmark avaqqullugu USA toqqaannartumik suleqatigerusunnersagaa. Pituffik (siornatigut Thule Air Baseusimasooq) Kalaallillu Nunaata Ruslandip USA-llu akornanniinnera pissutigalugit ilimanarpoq USA taamatut isumaqatigiissuteqarnissamik soqutigilluassasoq. Free Associationili tunngavigalugu USA-p Manerassuarmi isumaqatigiissutai sakkutooqarnikkut soqutigisanik aallaaveqarnerusut Amerikap itigartisisinnaatitaanera sakkutooqarfeqarsinnaatitaaneralu pillugit aalajangersakkanik annertuunik ilaqarput, taakkualu ilaannaat kalaallit tunngaviumik inatsisissaq pillugu maanna siunnersuutaanni piumasaqaatinut ilanngunneqarsinnaagunarput.

Siumut aqutissaq

Inatsimmik tunngaviumissamik akuersineq takussutissatut politikikkullu pingaaruteqangaarsinnaavoq. Qeqertanili nunasiaataajunnaarsakkani inuiaqatigiit allat misilittagaat naapertorlugit amerlanerussuteqartut tapersersuinngikkaangata suliaq iluatsinneq ajorpoq. Kalaallit Nunaanni isumasiuinernit erseqqippoq namminersuinissaq

amerlanerussuteqartunit akuersaarneqassasoq aatsaat atugarissaarnissaq qulakkeerneqarsinnaappat. Amerlanerussuteqartunit akuersaarneqassappat Kalaallit Nunaat sorpiaat pillugit isumaqatigiissusiorusunnersooq erseqqittariaqarpoq. Aamma Danmarki allalluunniit Kalaallit Nunaata isumaqatigiissutigerusutaanut ilaarusunnersut erseqqittariaqarpoq. Aatsaat piumasaqaatit kissaatillu pillugit erseqqis-sulioraanni paasiuminartunik akissutisisoqarsinnaavoq. Amerlanerussuteqartullu tapersersuippata itigartisisinissaq Danmarkimut ajornarnerussaaq.

KALAALLIT NUNAATA AALAJANGIGASSAA PINGAARNERPAAQ

- Free Association pillugu isumaqatigiissuteqarnerup kinguneratigut kalaallit Danmarkimi innuttaasuuginnassappat, Danmarkimiluunniit pisinnaatitaaffiit allatigut qulakkeerneqassappat?
- Danmarkimit ikiorsiissutit sullissinerillu massakkut pitsaassuseqarnissaannik qulakkeerinissaq atorunnaariartornissaalluunniit anguniagaava?
- Kalaallit Nunaat namminersuisooq nunanut allanut, sillimaniarnermut illersornermullu politikkinut atatillugu allanik qanoq aqutsisiterusussuseqartigaa?

Allattoq: Mikkel Underlin Østergaard: Arktiske Studier-mi cand.mag., Inatsisartut Nunanut Allanut Sillimaniarnermullu Ataatsimiititaliaani allattaasimasooq (mikkelunderlin@gmail.com)
Rasmus Leander Nielsen: lektori, Ilisimatusarfik (raln@uni.gl)
Ulrik Pram Gad: ilisimatusartuuneq, Dansk Institut for Internationale Studier (ulpg@diis.dk)

Kalaallisuunngortitsisoq: Tukummeq Maliina Møller-Steffens

Asseq: Istockphoto

Policy briefi una DIIS-imiit Illersornissami Isumannaallisarnermillu Ilinniakkani ilaavoq

DIISip politikki tamarmik pappilianut Ecolabelinut FSCmillu uppersaasikkanut naqitaapput

Saqqummiussaq manna DIIS-imi Illersornissamut Sillimaniarnermullu politikikkut ilisimatusarnerut ilaavoq.

Allaaserisaaq manna allaaserisaaq tuluttooq takinerusooq naalisarlugu allaqqitaavoq uanilu atuarneqarsinnaalluni:
<https://da.uni.gl/media/kdrh205k/nasiffik-working-paper-no-2.pdf>

